

รูปแบบของการตัดต่อ/การลำดับภาพ (Editing)

ศ.สุรศักดิ์ บุญอาจ

ภาพยนตร์เป็นศิลปะของการเล่าเรื่องที่ถูกตัดต่อ/การลำดับภาพ เพื่อเชื่อมภาพและเรื่องราวที่ไม่อาจเกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ดังนั้นภาพที่เราเห็นฉากเปิดหน้าต่างกับฉากปิดหน้าต่างอาจไม่ใช่การถ่ายภาพในเวลาเดียวกัน แต่ขึ้นอยู่กับเทคนิคการลำดับภาพ บางกรณีสามารถถ่ายฉากปิดหน้าต่างก่อนก็เป็นได้

โดยพื้นฐานแล้วภาพยนตร์สามารถสื่อสารความคิดของผู้สร้างภาพยนตร์ไปยังผู้ชมผ่านทางภาพ เสียง และการตัดต่อ วิธีการทั้งสามอย่างนี้ ต้องมีการนำเสนอไปพร้อมกัน วรรณิ สํารานูเวทย์ และกําจร หลุยยะพงค์ (2556) อธิบายว่า การตัดต่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเรื่องราวในภาพยนตร์ เป็นการลำดับภาพจากต่างพื้นที่ที่ได้ถ่าย ทำให้เกิดเป็นเรื่องราวตรงกับความต้องการของผู้ผลิตภาพยนตร์ สำหรับรูปแบบการตัดต่อที่น่าสนใจ มีดังนี้

- *การตัด (Cut)* เป็นการเปลี่ยนจากฉากหนึ่งไปยังอีกฉากหนึ่งอย่างรวดเร็วในปริบทา และเป็นเทคนิคขั้นพื้นฐานของการตัดต่อ/ลำดับภาพอีกด้วย การตัดตรงจะใช้แสดงถึงความต่อเนื่องของการกระทำใด ๆ ภายในช่วงเวลาเดียวกันโดยไม่ถูกขัดจังหวะ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเหตุการณ์หรือการกระทำที่อยู่ในซีนเดียวกัน

- *การตัดสลับภาพ (Crosscutting)* เป็นการตัดภาพสลับไปมาระหว่างสองเหตุการณ์หรือมากกว่านั้น หรือต่างสถานที่แต่ในเวลาเดียวกัน สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเรื่องราวได้ บางครั้งการตัดภาพสลับหลอกล่อให้ผู้ชมหลงทาง หรือใช้สะท้อนความขัดแย้งบางอย่าง

เทคนิคการตัดสลับภาพอาจเรียกได้อีกอย่างว่า Parallel Cutting แต่ทั้งสองมีความต่างกันเล็กน้อย ตรงที่ Crosscutting นิยมใช้กับการตัดสลับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ส่วน Parallel Cutting หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างเวลาและสถานที่

- *การตัดกระโดด (Jump Cut)* เป็นการตัดภาพสองช็อตของสิ่งเดียวกันจากตำแหน่งมุมกล้องที่เปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ส่งผลให้สิ่งของหรือตัวละครในช็อตนั้นดูเหมือนกระโดดจากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงถือเป็นข้อห้ามสำหรับการตัดต่อ หากต้องการคงไว้ซึ่งความสับสนในการเล่าเรื่องแบบคลาสสิกของฮอลลีวูด (Classic Hollywood) ซึ่งมีการตัดต่อเพื่อเล่าเรื่องอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การตัดกระโดดยังกระชากความสนใจจากผู้ชม ทำให้ผู้ชมได้ตระหนักกว่ากำลังชมภาพยนตร์อยู่อีกด้วย วาริน นิลศิริสุข (2554) อธิบายว่าการหลีกเลี่ยงการตัดกระโดดอาจต้องพิจารณา 30 องศา ซึ่งหมายถึงช็อตที่ต่อเนื่องกันจะดูราบรื่นก็ต่อเมื่อกำลังเปลี่ยนตำแหน่งจากเดิมอย่างน้อย 30 องศา หรือใช้การเปลี่ยนขนาดภาพช่วยได้ เช่น จากภาพระยะปานกลางไปยังภาพระยะใกล้ เพราะหาก

น้อยกว่านั้นความแตกต่างระหว่างสองช็อตจะน้อยเกินไป ส่งผลให้ผู้ชมตระหนักถึงการกระโดดข้ามตำแหน่งของตัวละคร โปรดพิจารณาตัวอย่างเรื่อง Breathless (1960)

ภาพยนตร์เรื่อง Breathless (1960) แนวอาชญากรรม (Crime) ดราม่า (Drama) กำกับโดย Jean-Luc Godard ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์คลื่นลูกใหม่ฝรั่งเศส (French New Wave) ในช่วงยุคทศวรรษ 1960 และภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นกรณีศึกษาของการตัดกระโดด (Jump Cut) ที่น่าสนใจ Richard Raskin (1998) อธิบายว่า การที่ผู้กำกับภาพยนตร์ ใจตัดกระโดดภาพตำแหน่งตัวละครของผู้หญิง ซึ่งนั่งอยู่ในรถเปิดประทุน ขณะที่รถกำลังขับเคลื่อนไป ทำให้ความไม่ต่อเนื่องระหว่างช็อต ถูกเน้นย้ำและสร้างผลกระทบรุนแรง จนนำไปสู่การตีความต่าง ๆ ทั้งในแง่ของเนื้อหา อาจเป็นสัญลักษณ์แทนคุณสมบัติทางด้านศิลปกรรมของตัวละคร และสไตล์ในการสร้างรูปแบบใหม่ให้กับภาพยนตร์ เนื่องจากภาพยนตร์ในปัจจุบันมีการใช้เทคนิคการตัดกระโดดเพื่อขบขันความตึงเครียดของสถานการณ์

- *การตัดภาพด้วยการจับคู่ (Match Cut)* อาจเรียกได้ว่าเป็นด้านตรงข้ามของการตัดกระโดด เพราะเป็นการเชื่อมช็อตสองช็อตเข้าด้วยกัน โดยคำนึงถึงความต่อเนื่องลื่นไหลเป็นหลัก โดยความต่อเนื่องนั้นอาจเป็นในรูปทรง เช่น การตัดภาพกระดูกที่มนุษย์วานรใช้เป็นเครื่องมือและอาวุธในยุคโบราณไปยังภาพยานอวกาศ ซึ่งเป็นเครื่องมือแห่งโลกอนาคตจากภาพยนตร์เรื่อง 2001: A Space Odyssey (1968)

เทคนิคการตัดภาพด้วยการจับคู่ ถูกนำมาใช้อย่างยอดเยี่ยมและมากกว่าหนึ่งครั้งในภาพยนตร์เรื่อง Short Cuts (1993) ซึ่งดัดแปลงมาจากเรื่องสั้น โดยมีการเชื่อมโยงตัวละครหลายตัวที่หลากหลายเรื่องราวเข้าด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ภาพแก้วนมบนหัวเตียงในฉากหนึ่ง ถูกตัดมาต่อกับภาพแก้วน้ำในโทรทัศน์ของฉากต่อมา เป็นต้น

- *การตัดด้วยภาพจาง (Fade)* เทคนิคสำหรับใช้เปิดหรือปิดฉากและบ่อยครั้งใช้เชื่อมต่อระหว่างฉาก เมื่อช็อตหนึ่งค่อย ๆ จางหายไป จนกระทั่งจอตำนานิต ด้วยภาพจางออก (Fade Out) พอนำเอาภาพจางเข้า (Fade In) และภาพจางออกมาต่อกัน ผู้ชมจะตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงในแง่เวลา เหตุการณ์ หรือสถานที่ จอที่มีดลงชั่วคราวเปรียบเสมือนจุดแบ่งแยก

วาริน นิลศิริสุข (2554) อธิบายว่า บางครั้งภาพยนตร์อาจใช้ภาพจางเข้าเพื่อเปิดเรื่อง และภาพจางออกเพื่อปิดเรื่อง ซึ่งสามารถทำได้ในกล่องด้วยการค่อย ๆ หมุนรูรับแสงให้กว้างขึ้นหรือเล็กลง สำหรับเทคนิค Fade to Black คือ ภาพบนจอค่อย ๆ มีดลงนิยมใช้บอกถึงเวลาที่ผ่านไป ในอีกแง่หนึ่งอาจบ่งบอก

ถึงความรู้สึกหดหู่ มีดมน และสิ้นหวัง ส่วน Fade to White คือ ภาพบนจอค่อย ๆ จางหายไป จนกระทั่ง กลายเป็นจอขาว นิยมใช้บอกถึงอาการหมดสติของตัวละคร

- การตัดภาพจางซ้อน (Dissolve) คือเทคนิคการเชื่อมต่อระหว่างฉากสองฉาก โดยที่ช็อตแรก กำลังจางหาย ช็อตต่อไปก็เริ่มซ้อนเข้ามาแทนทีในเวลาเดียวกัน การจางซ้อนมักใช้เชื่อมโยงสองเหตุการณ์ ที่สัมพันธ์กัน หรือลดความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนฉาก แต่ทุกวันนี้อาจไม่ค่อยได้รับความนิยมมากเท่าในอดีต โปรดพิจารณาตัวอย่างเรื่อง Psycho (1960)

ภาพยนตร์เรื่อง Psycho (1960) แนวสยองขวัญ (Horror) เขย่าขวัญ (Mystery) Thriller (ระทึกขวัญ) กำกับโดย Alfred Hitchcock ฉายา “ราชาแห่งหนังแนวลึกลับตื่นเต้น (Master of Suspense)” ความชำนาญทางเทคนิคระทึกขวัญของผู้กำกับ ทำให้ผู้ชมจดจำฉากอันลือลั่น ไม่ว่าจะเป็นฉากฆาตกรรมในห้องอาบน้ำ การพลูบโพล่ของหญิงปริศนา และฉากจบที่นำเสนอปมปริศนาของ Norman Bates ที่ทำทนายศิลปะของการสร้างภาพยนตร์ ด้วยการเลือกใช้ภาพจางซ้อน (Dissolve) อย่างเหมาะสม ซึ่งช่วยเพิ่มความหมายเชิงสัญลักษณ์ได้ดี

Louis Giannetti (2001) อธิบายว่า ในฉากจบที่เผยให้เห็นแง่มุมทางจิตวิทยาของ Norman Bates เมื่อใบหน้าของเขาถูกซ้อนเข้ากับศพของแม่ของเขาอีกที ภาพค่อย ๆ จางซ้อนไปยังภาพรถของ Marion Crane ที่ถูกดึงขึ้นมาจากบึง ฉากดังกล่าวนอกจากจะเฉลยปมคาใจให้กับผู้ชมในแง่ของการเล่าเรื่องแล้ว รูปโซ่ลากรถที่ซ้อนเข้ากับตัวของเขายังสะท้อนภาวะจิตใจซึ่งผูกติดกับแม่ที่เสียชีวิตของเขาอีกด้วย

นอกจากนั้น การจางซ้อนสองช็อตที่คล้ายคลึงกันในแง่รูปทรงหรือการกระทำเรียกว่า Match Dissolve ซึ่งในบางครั้งผู้สร้างภาพยนตร์อาจจางซ้อนภาพหนึ่งไปยังอีกภาพหนึ่ง สองสามครั้งติดกัน เพื่อแสดงให้เห็นเวลาที่ผ่านไป หรืออายุขัยที่เพิ่มขึ้นของตัวละครหรือความเปลี่ยนแปลง

- ภาพกวาด (Wipe) คือการที่ภาพใหม่เข้ามาแทนที่ภาพเก่าที่หายไปจากจอภาพยนตร์ โดยที่ผู้ชมยังคงมองเห็นภาพทั้งสองขึ้นได้อย่างชัดเจนตลอดช่วงความยาวของการกวาดภาพนั้น

วิธีการใช้ภาพกวาดคล้ายกับการใช้ภาพจางซ้อน นั่นคือเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเวลาและสถานที่เพียงเล็กน้อย แต่การใช้ภาพกวาดต้องมีความระมัดระวัง เนื่องจากภาพกวาดเป็นการแบ่งภาพบนจอภาพยนตร์ โดยมีจุดดึงดูดความสนใจอยู่สองจุด จึงเป็นการบังคับสายตาของผู้ชมให้มองดูทั้งภาพแรก และภาพที่ตามมา ตลอดช่วงความยาวของการกวาดภาพ

หากใช้ภาพกวาดเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนก็จะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้ดี แต่บางครั้งผู้ชมจะละเลยเนื้อหาของภาพยนตร์ไปได้ จึงต้องระวังถึงการบันทึกการรับรู้ด้านเนื้อหาของภาพยนตร์ เพราะการกระทำนั้นย่อมไม่เป็นผลดีและขาดความน่าเชื่อถือได้

สรุป การตัดต่อ/การลำดับภาพถูกนำมาใช้ในด้านต่าง ๆ ของภาพยนตร์มากมาย ทั้งด้านศิลปะจากภาพเพื่อการเล่าเรื่อง รวมถึงการใช้ประโยชน์ด้านการสื่อสารและสื่อความหมาย

อ้างอิง

วรรณีย์ สํารัญเวทย์ และกําจร หลุยยะพงศ์. (2556). **ภาษาภาพยนตร์: การผลิตภาพยนตร์ชั้นสูง.**

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วาริน นิลศิริสุข. (2554). **100 Innovation That Change Cinema.** นิตยสาร Starpics. ปีที่ 49 ฉบับที่ 800

ประจำเดือน มิถุนายน 2554: 94-109.

Giannetti, Louis. (2001). **Understanding Movies, 9th Edition.** New Jersey: Prentice Hall.